

W prezentowanym badaniu respondenci pytani byli między innymi o postrzeganą przez nich dostępność narkotyków. Prawie co piąta osoba określiła dostęp do marihuany lub haszyszu jako łatwy lub bardzo łatwy (22,2%), a co dziesiąta (9,1%) jako taki do amfetaminy.

JAK ROZPOWSZECHNIONE JEST UŻYWANIE NARKOTYKÓW W POLSCE? WYNIKI NAJNOWSZYCH OGÓLNOPOLSKICH BADAŃ

*Artur Malczewski, Joanna Szmidt
Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom*

Od 2002 roku Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom¹ realizuje ogólnopolskie badania na temat używania przez Polaków substancji psychoaktywnych. Jest to element monitorowania skali używania substancji psychoaktywnych w ramach współpracy z Agencją Unii Europejskiej ds. Narkotyków – EUDA z Lizbony. Badania mają na celu określenie skali zjawiska używania m.in. narkotyków. Ostatni pomiar został zrealizowany na przełomie 2023 i 2024 roku na reprezentatywnej próbie osób w wieku 15 lat i więcej. Badanie dotyczy kwestii drażliwych, które stanowią wyzwanie dla realizatorów tego typu pomiarów. Mimo że używanie narkotyków nie jest w Polsce karalne (wyjątek stanowi sytuacja dotycząca osób nieletnich), to ich posiadanie, udzielanie czy produkcja już tak. Porównywalność danych z wcześniejszych pomiarów jest ograniczona, ponieważ po raz pierwszy zastosowano metodologię CAPI oraz CAWI². Wcześniejsze badanie zrealizowano tylko metodą CAPI. Ze względu na temat badania – zbierane były informacje wrażliwe, respondenci samodzielnie wypełniali te części kwestionariusza, które odnoszą się do ich zachowań i postaw odnośnie do używania substancji psychoaktywnych (narkotyków, alkoholu, tytoniu i „dopalaczy”) oraz innych wrażliwych informacji (dotyczy wywiadów realizowanych w metodologii CAPI). W CAWI z definicji wywiady realizowane były samodzielnie przez respondentów, bez obecności ankietera. Badanie zostało zrealizowane na sześciotysięcznej losowej próbie reprezentatywnej dla ogółu ludności Polski w wieku 15-85 lat. W ramach badania zrealizowana została próba N=4500 wywiadów w metodologii CAPI oraz N=1500 wywiadów w metodologii CAWI.

W przypadku wywiadów realizowanych w metodologii CAPI próba miała charakter kwotowo-losowy i była dobierana z operatu adresowego TERYT. Warstwowanie uwzględniało wielkość miejscowości oraz rozmieszczenie terytorialne w ramach województw, a także płeć i wiek dobieranych osób. Podstawą warstwowania były dane demograficzne zawarte w publikacji GUS „Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym” (aktualne na 30.06.2023 roku).

W przypadku wywiadów przeprowadzonych w metodologii CAWI próba miała charakter kwotowo-losowy i była dobierana z bazy panelu internautów. Kwoty w próbie odzwierciedlały strukturę populacyjną Polaków w wieku 15+ i obejmowały: wielkość miejscowości, płeć oraz wiek.

Respondenci pytani byli o doświadczenia związane z używaniem poszczególnych, wymienionych z nazwy substancji w trzech przedziałach czasowych – w ciągu ostatnich 30 dni, 12 miesięcy oraz kiedykolwiek w życiu. Są to typowe przedziały będące europejskim standardem w badaniach ankietowych dotyczących substancji psychoaktywnych. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu określa poziom eksperymentowania z narkotykami – respondenci mogli mieć jednorazowy kontakt z daną substancją lub używać narkotyku wiele lat przed badaniem. Pytanie to pozwala na uchwycenie używania większości narkotyków, których poziom rozpowszechnienia jest o wiele niższy w przypadku pytań o ostatnie 12 miesięcy lub 30 dni przed badaniem. Wyniki dotyczące używania w ciągu 12 miesięcy przed badaniem odnoszą się do tzw. aktualnego używania, natomiast używania w ciągu 30 dni – używania bieżącego. Wyniki zawarte w niniejszym

artykule dotyczą badanych w wieku 15-64 lata, co jest zgodne ze standardem Agencji Unii Europejskiej ds. Narkotyków.

Jakie narkotyki są najbardziej popularne?

Używanie narkotyków chociaż raz w życiu zadeklarował ponad co piąty badany (21,1%) (tabela 1). Odsetek użytkowników jest znaczenie wyższy wśród mężczyzn (27%) niż kobiet (15,7%). Najpopularniejszym narkotykiem w Polsce jest marihuana i inne przetwory konopi indyjskich (19,1%). Co piąty badany mężczyzna (24,6%) oraz co siódma badana kobieta (14,1%) używali marihuany lub haszyszu kiedykolwiek w życiu. Na drugim miejscu pod względem popularności używania są nowe substancje psychoaktywne (3,1%), które

są dwukrotnie bardziej popularne wśród mężczyzn (4,3%) niż kobiet (2,0%). Następną w kolejności jest amfetamina (3%). Odsetek użytkowników wśród mężczyzn (4,5%) jest trzykrotnie wyższy niż wśród kobiet (1,6%) w przypadku tego narkotyku. Tuż za podium najbardziej rozpowszechnionych nielegalnych substancji psychoaktywnych znalazła się ecstazy/MDMA (1,6%), gdzie różnice między płciami nie są już tak duże (mężczyźni 1,9%, kobiety 1,3%).

Lepszym wskaźnikiem uchwycenia aktualnej sytuacji epidemiologicznej jest pytanie o używanie w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (tabela 2). Używanie narkotyków chociaż raz w życiu zadeklarował ponad co dwudziesty badany (6,2%). Odsetek użytkowników jest znaczenie wyższy wśród mężczyzn (9,4%) niż kobiet (3,5%). Bardzo zbliżone odsetki odnotowujemy w przypadku przetworów konopi indyjskich (mężczyźni

Tabela 1. Odsetek badanych używających poszczególnych substancji psychoaktywnych w rozbiciu na płeć (wskaźnik używania kiedykolwiek w życiu 15-64 lata, pomiar z lat 2023/2024).

Nazwa substancji	Mężczyźni	Kobiety	Łącznie	Dolna granica 95% przedziału ufności (łącznie)	Górna granica 95% przedziału ufności (łącznie)
Jakikolwiek narkotyk	27,0%	15,7%	21,1%	19,9%	22,2%
Marihuana i inne przetwory konopi indyjskich	24,6%	14,1%	19,1%	18,0%	20,2%
Jakikolwiek opioidy	1,4%	0,2%	0,8%	0,5%	1,0%
Heroina	0,7%	0,2%	0,5%	0,3%	0,7%
Kokaina i crack	2,0%	1,1%	1,5%	1,2%	1,9%
Kokaina	2,0%	1,1%	1,5%	1,2%	1,9%
Amfetamina	4,5%	1,6%	3,0%	2,5%	3,4%
Metamfetamina	0,6%	0,3%	0,4%	0,2%	0,6%
Ecstasy/MDMA	1,9%	1,3%	1,6%	1,2%	2,0%
LSD	1,5%	0,6%	1,0%	0,7%	1,3%
Grzyby halucynogenne	1,5%	0,6%	1,0%	0,7%	1,3%
GHB/GBL	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,2%
Substancje wziewne (np. kleje, farby)	0,6%	0,4%	0,5%	0,3%	0,7%
Sterydy anaboliczne	0,5%	0,0%	0,3%	0,1%	0,4%
Nowe substancje psychoaktywne	4,3%	2,0%	3,1%	2,6%	3,6%

Źródło: Dane KCPU.

Tabela 2. Odsetek badanych używających poszczególnych substancji psychoaktywnych w rozbiciu na płeć (wskaźnik używania w ciągu ostatnich 12 miesięcy 15-64 lata, pomiar z lat 2023/2024).

Nazwa substancji	Mężczyźni	Kobiety	Łącznie	Dolna granica 95% przedziału ufności (łącznie)	Górna granica 95% przedziału ufności (łącznie)
Jakikolwiek narkotyk	9,4%	3,5%	6,2%	5,6%	6,9%
Marihuana i inne przetwory konopi indyjskich	8,5%	3,2%	5,7%	5,0%	6,3%
Jakikolwiek opioidy	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,2%
Heroina	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%
Kokaina i crack	0,5%	0,2%	0,4%	0,2%	0,5%
Kokaina	0,5%	0,2%	0,4%	0,2%	0,5%
Amfetamina	1,0%	0,3%	0,6%	0,4%	0,9%
Metamfetamina	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,2%
Ecstasy/MDMA	0,3%	0,1%	0,2%	0,1%	0,3%
LSD	0,5%	0,1%	0,3%	0,1%	0,4%
Grzyby halucynogenne	0,2%	0,1%	0,2%	0,0%	0,3%
Sterydy anaboliczne	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%
Nowe substancje psychoaktywne	1,0%	0,3%	0,6%	0,4%	0,8%

Źródło: Dane KCPU.

Tabela 3. Odsetek badanych używających poszczególnych substancji psychoaktywnych w rozbiciu na płeć (wskaźnik używania w ciągu ostatnich 30 dni 15-64 lata, pomiar z lat 2023/2024).

Nazwa substancji	Mężczyźni	Kobiety	Łącznie	Dolna granica 95% przedziału ufności (łącznie)	Górna granica 95% przedziału ufności (łącznie)
Jakikolwiek narkotyk	4,6%	1,2%	2,8%	2,4%	3,3%
Marihuana i inne przetwory konopi indyjskich	4,4%	1,1%	2,6%	2,2%	3,1%
Jakikolwiek opioidy	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Heroina	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Kokaina i crack	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,2%
Kokaina	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,2%
Amfetamina	0,4%	0,1%	0,3%	0,1%	0,4%
Metamfetamina	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,2%
Ecstasy/MDMA	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%
LSD	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,2%
Grzyby halucynogenne	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
GHB/GBL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Substancje wziewne (np. kleje, farby)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Nowe substancje psychoaktywne	0,4%	0,1%	0,2%	0,1%	0,4%

Źródło: Dane KCPU.

Tabela 4. Odsetek badanych używających poszczególnych substancji psychoaktywnych według grup wiekowych (wskaźnik używania w ciągu ostatnich 12 miesięcy 15-64 lata, pomiar z lat 2023/2024).

Nazwa substancji	15-24 (łącznie)	35-44 (łącznie)	45-54 (łącznie)	55-64 (łącznie)
Jakikolwiek narkotyk	12,5%	7,1%	3,2%	1,5%
Marihuana i inne przetwory konopi indyjskich	11,6%	6,3%	2,9%	1,3%
Jakikolwiek opioidy	0,3%	0,2%	0,0%	0,0%
Kokaina	0,5%	0,8%	0,0%	0,0%
Amfetamina	1,3%	0,7%	0,3%	0,0%
Metamfetamina	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%
Ecstasy/MDMA	0,5%	0,2%	0,2%	0,0%
LSD/Grzyby halucynogenne	0,8%	0,3%	0,4%	0,0%
Grzyby halucynogenne	0,5%	0,1%	0,2%	0,0%
GHB/GBL	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Substancje wziewne (np. kleje, farby)	0,2%	0,1%	0,0%	0,1%
Nowe substancje psychoaktywne	1,1%	0,8%	0,3%	0,2%

Zródło: Dane KCPU.

Tabela 5. Odsetek badanych używających poszczególnych substancji psychoaktywnych według grup wiekowych (wskaźnik używania w ciągu ostatnich 12 miesięcy 15-34 lata, pomiar z lat 2023/2024).

Nazwa substancji	Mężczyźni	Kobiety	Łącznie	Dolna granica 95% przedziału ufności (łącznie)	Górna granica 95% przedziału ufności (łącznie)
Jakikolwiek narkotyk	18,7%	5,3%	11,2%	9,6%	12,8%
Marihuana i inne przetwory konopi indyjskich	17,2%	4,8%	10,3%	8,8%	11,8%
Jakikolwiek opioidy	0,2%	0,1%	0,1%	0,0%	0,3%
Kokaina	0,9%	0,2%	0,5%	0,2%	0,9%
Amfetamina	2,2%	0,6%	1,3%	0,8%	1,9%
Metamfetamina	0,5%	0,1%	0,3%	0,0%	0,5%
Ecstasy/MDMA	0,6%	0,2%	0,4%	0,1%	0,7%
LSD/Grzyby halucynogenne	1,2%	0,4%	0,7%	0,3%	1,2%
Grzyby halucynogenne	0,3%	0,2%	0,3%	0,0%	0,5%
GHB/GBL	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%
Substancje wziewne (np. kleje, farby)	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%
Nowe substancje psychoaktywne	1,8%	0,4%	1,0%	0,5%	1,5%

Zródło: Dane KCPU.

8,5%, a kobiety 3,2%). Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia używania są nowe substancje psychoaktywne (0,6%) oraz amfetamina (0,6%).

Pytanie o używanie w ciągu ostatnich 30 dni pokazuje na częste używania substancji psychoaktywnych.

Używanie narkotyków chociaż raz w tym okresie zadeklarowało 2,8% respondentów (tabela 3). Odsetek użytkowników jest znacznie wyższy wśród mężczyzn (4,6%) niż kobiet (1,2%). Bardzo zbliżone wyniki odnotowujemy w przypadku marihuany i innych przetworów

konopi indyjskich (2,6%). Wśród mężczyzn (4,4%) wyniki były czterokrotnie wyższe niż wśród kobiet (1,1%). W tabeli 4 przedstawione zostały odsetki użytkowników narkotyków według grup wiekowych. Narkotyki są najbardziej popularne wśród 15-24-latków (12,5%). Czym starsze grupowy wiekowe, tym odsetki są niższe. W przypadku przetworów konopi indyjskich odsetek wyniósł 11,6% (15-24 lata).

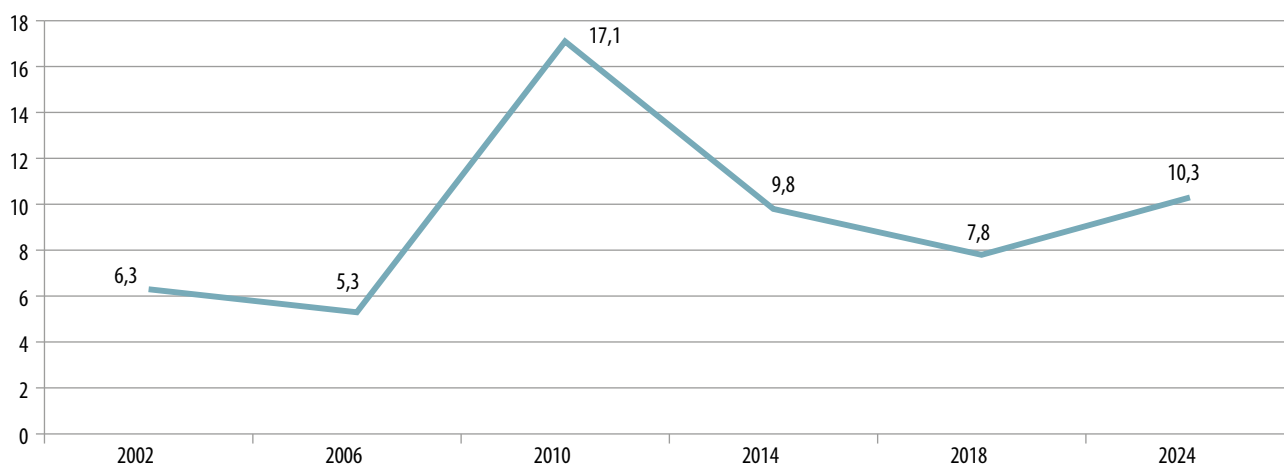
Przyjrzyjmy się rozpowszechnieniu używania narkotyków wśród młodych dorosłych (tabela 5). W tej grupie ponad co dziesiąty respondent (11,2%) sięgnął po jakikolwiek narkotyk w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Wśród badanych mężczyzn odnotowano, iż był to prawie co piąty badany. Najbardziej popularnymi narkotykami są przetwory konopi indyjskich (10,3%),

amfetamina (1,3%) i nowe substancje psychoaktywne (1%).

Czy używanie narkotyków wzrasta?

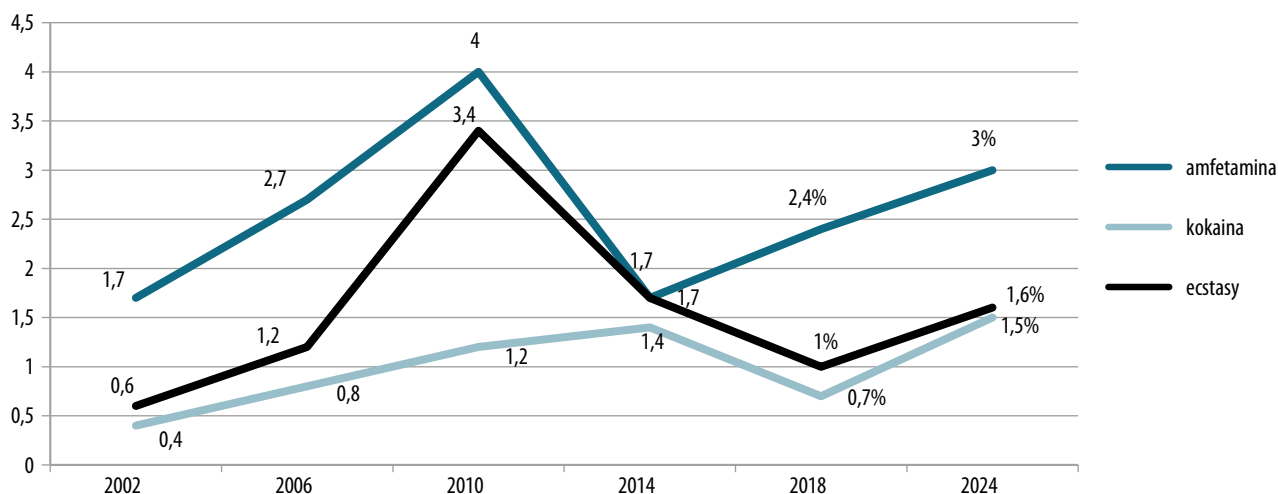
Analizę tendencji w zakresie używania narkotyków zaczniemy od przetworów konopi indyjskich. Na wykresie 1 przedstawiono zmiany w używaniu marihuany w ciągu ponad 20 lat wśród osób w wieku 15-34 lata. Najniższe odsetki użytkowników odnotowano w 2006 roku: 5,3%. Kolejny pomiar to duży wzrost do 17,1% (2010). Kolejne badania pokazują na zmniejszenie się skali używania. Najnowsze dane wskazały na wzrost z 7,8% (2018) do 10,3% rozpowszechnienia używania przetworów konopi indyjskich.

Wykres 1. Używanie marihuany oraz haszyszu w ciągu ostatniego roku wśród osób w wieku 15-34 lata (%).

Źródło: Dane KCPU.

Wykres 2. Używanie kiedykolwiek w życiu stymulantów wśród osób w wieku 15-64 lata.

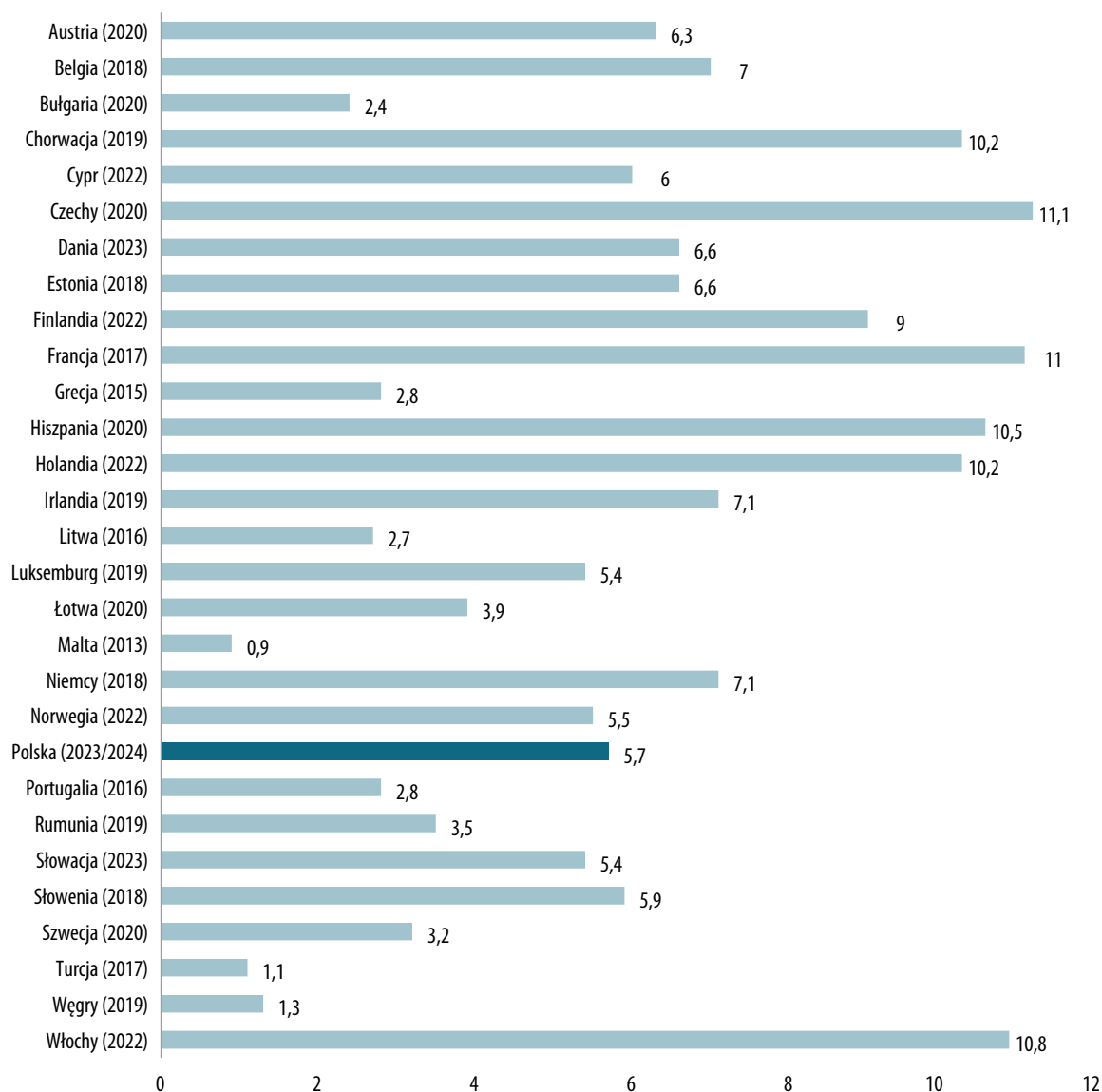
Źródło: Dane KCPU.

Tabela 6. Postrzegana łatwość zdobycia narkotyków – odsetek odpowiedzi „dość łatwo” lub „bardzo łatwo”. Wszyscy dorośli (15-64 lata).

Nazwa substancji	Mężczyźni	Kobiety	Łącznie
Marihuana i inne przetwory konopi indyjskich	25,6%	19,0%	22,2%
Heroina	5,5%	3,6%	4,5%
Kokaina	6,9%	5,0%	5,9%
Amfetamina	11,1%	7,4%	9,1%
Metamfetamina	7,6%	5,4%	6,4%
Ecstasy	8,0%	5,5%	6,7%

Źródło: Dane KCPU.

Wykres 3. Używanie marihuany w ciągu ostatniego roku przez osoby w wieku 15-64 lata (%).

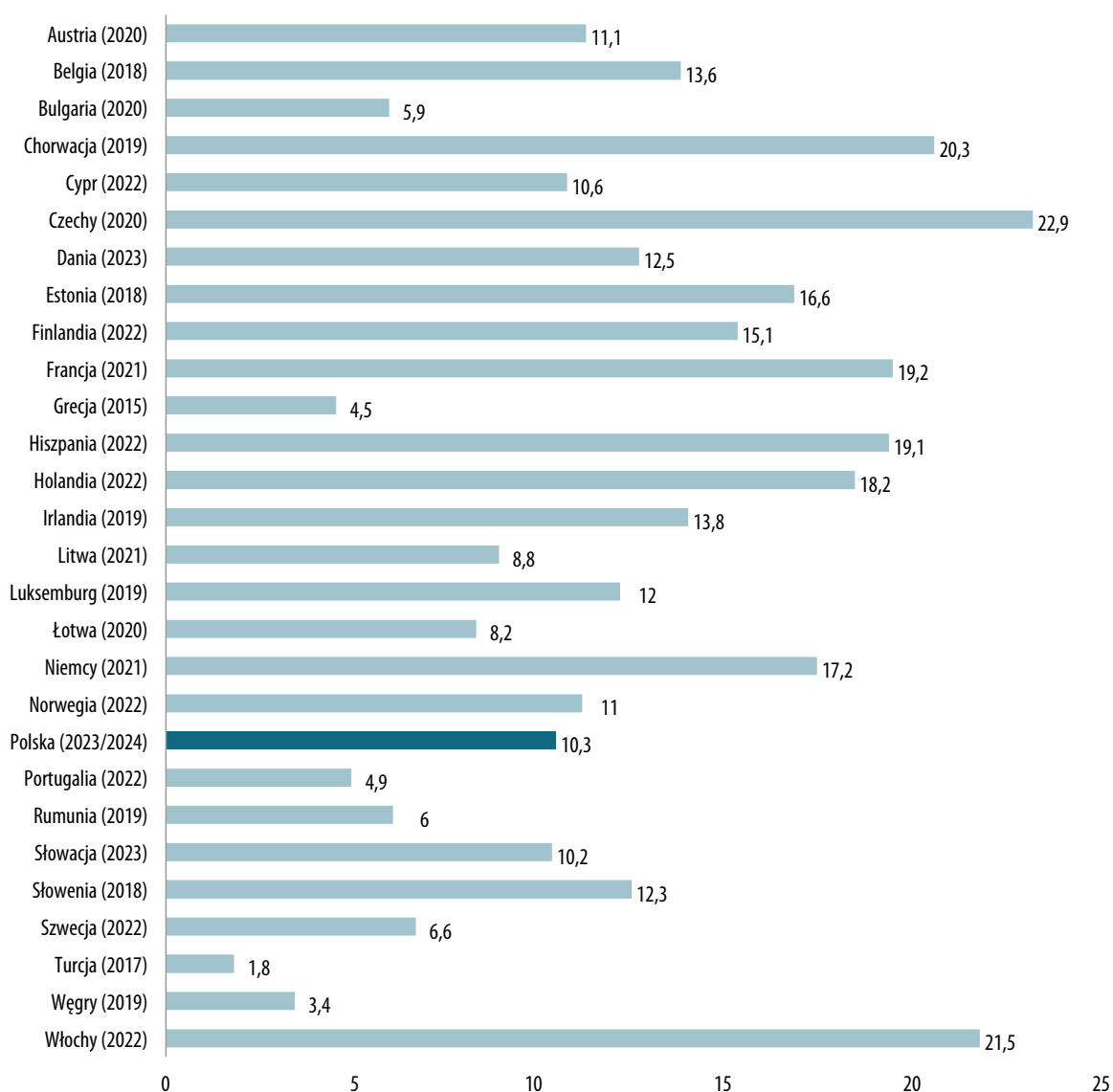
Źródło: Dane KCPU oraz Biuletyn statystyczny EUDA, 2024.

Tabela 7. Postrzegana łatwość zdobycia narkotyków – odsetek odpowiedzi „dość łatwo” lub „bardzo łatwo”. Młodzi dorośli (15-34 lata).

Nazwa substancji	Mężczyźni	Kobiety	Łącznie
Marihuana i inne przetwory konopi indyjskich	36,5%	31,3%	33,6%
Heroina	9,0%	5,4%	7,0%
Kokaina	11,3%	7,6%	9,2%
Amfetamina	18,2%	11,7%	14,6%
Metamfetamina	12,9%	8,4%	10,5%
Ecstasy	13,4%	8,0%	10,4%

Źródło: Dane KCPU.

Wykres 4. Używanie marihuany w ciągu ostatniego roku przez osoby w grupie wiekowej 15-34 lata (%).

Źródło: Dane KCPU oraz Biuletyn statystyczny EUDA, 2024.

Wskaźnik używania amfetaminy w ciągu całego życia wykazuje znaczne wahania. Zaczyna się od 1,7% w 2002 roku i stale rośnie, osiągając szczyt na poziomie 4% w 2010 roku. Po osiągnięciu tego szczytu wskaźniki wykorzystania gwałtownie spadają do 1,7% w 2014 roku, a następnie nieco rosną do 2,4% w 2018 roku. Jednakże zauważalne jest odrodzenie się w 2024 roku, przy wzroście spożycia amfetaminy do 3,1%. Tendencja ta sugeruje charakter cykliczny, przy czym spożycie amfetaminy początkowo gwałtownie wzrosło, następnie spadło, a na koniec wykazywało oznaki ponownego wzrostu. Używanie kokainy pozostaje najniższe spośród trzech stymulujących narkotyków na przestrzeni lat, ale wykazuje stałą tendencję wzrostową. Począwszy od zaledwie 0,4% w 2002 roku, używanie kokainy stopniowo rośnie, osiągając 1,4% w 2014 roku. W 2018 roku następuje niewielki spadek, kiedy używanie kokainy spada do 0,7%, ale do 2024 roku ponownie wzrasta do 1,3%. Wskazuje to na powolny, ale stały wzrost używania kokainy, pomimo przejściowych spadków.

Zażywanie ekstazy przebiega według wyraźnego wzoru, przypominającego krzywą dzwonową. Wskaźnik używania ekstazy wzrósł z 0,6% w 2002 roku do 3,4% w 2010 roku, co oznacza gwałtowny wzrost. Jednak po osiągnięciu tego szczytu zażywanie ekstazy znacznie spadło, do 1,7% zarówno w 2014 roku, jak i w 2018 roku. W 2024 roku nastąpił niewielki wzrost do 1,6%, choć pozostaje on znacznie poniżej wartości szczytowej z 2010 roku. Ten wzór sugeruje, że ekstaza przeżywała okres dużej popularności, po której nastąpił trwały spadek i jedynie niewielki wzrost popularności w ostatnich latach.

Ogólnie rzecz biorąc, dane wskazują, że rok 2010 był rokiem szczytowego spożycia amfetaminy i ekstazy, po czym ich spożycie spadło. Zażywanie kokainy, choć mniej rozpowszechnione, z biegiem lat stopniowo wzrosło. Do 2024 roku używanie zarówno amfetaminy, jak i kokainy wykaże ponowną tendencję wzrostową, podczas gdy ekstazy pozostanie stosunkowo stabilna, z niewielkim wzrostem.

Jaka jest dostępność narkotyków?

Badani pytani byli także o postrzeganą dostępność narkotyków. W tabeli 6 przedstawione zostały odsetki badanych, którzy zadeklarowali dostęp jako łatwy lub bardzo łatwy. Prawie co piąty badany określił dostęp do marihuany lub haszyszu jako łatwy lub bardzo łatwy (22,2%), a co dziesiąty (9,1%) jako taki do amfetaminy.

Według najnowszych dostępnych danych EUDA średnia rozpowszechnienia używania marihuany w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy wśród populacji ogólnej w Europie wyniosła ok. 5,9%. Odsetek zaraportowany w Polsce jest niewiele niższy niż średnia wyliczona dla krajów europejskich i jest zbliżony do wskaźników raportowanych w Norwegii (5,5%) czy Słowenii (5,9%). Biorąc pod uwagę kraje z Polską sąsiadujące, to używanie w naszym kraju jest wyższe niż na Litwie (2,7%) oraz Słowacji (5,4%), aczkolwiek zdecydowanie niższe niż w Niemczech (7,1%) czy w Czechach (11,1%). Wyższe odsetki osób deklarujących dostęp do narkotyków jako łatwy lub bardzo łatwy odnotowano w przypadku grupy wiekowej 15-34 lata. Co trzeci badany (33,6%) wskazał na taką dostępność w przypadku przetworów konopi indyjskich, a w przypadku amfetaminy co siódmy (14,6%).

Wśród grupy młodych dorosłych średnie rozpowszechnienie używania marihuany w ciągu ostatnich 12 miesięcy w Europie wyliczono na ok. 12,1%. Na tle reszty krajów europejskich Polska wraz z Litwą (8,8%) czy Słowacją (10,2%) notuje rozpowszechnienie używania zdecydowanie poniżej średniej europejskiej. Ponadto dane wskazują na ponad dwukrotnie wyższe niż w Polsce rozpowszechnienie używania marihuany w ciągu ostatnich 12 miesięcy w krajach, takich jak Czechy (22,9%; najwyższy odsetek odnotowany w Europie) czy Włochy (21,5%).

Podsumowanie

Prezentowane badanie wskazuje na wzrost używania narkotyków, przede wszystkim marihuany i haszyszu. Warto jednak zwrócić uwagę, że Polska w przypadku rozpowszechnienia używania przetworów konopi indyjskich plasuje się w okolicy średniej europejskiej i odsetki użytkowników są o wiele niższe niż wśród naszych południowych sąsiadów w Czechach. Wyniki badania ESPAD realizowane w tym roku pokażą, czy wzrosty dotyczą również młodzieży.

Przypisy

¹ Wcześniej były to Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii oraz Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

² CAPI – badania ankietowe wspomaganie komputerowo, CAWI wspomaganie komputerowo wywiad przy pomocy strony www.